

5/15

**Aftontidningen
instämmer**

helt i Dagens Nyheters krav på full offentlighet i Haijbyaffären. Detta glädjande instämmande förenas emellertid med påståendet att Dagens Nyheter velat beskylla regeringen för att vara böjd för mörklägning. Anmärkningen är obefogad; vi har betonat att regeringens ståndpunkt "är obekant" och inte med ett ord antytt — och ej heller haft skäl att antyda — något annat. Tyvärr förklarar däremot Aftontidningen "att den springande punkten är offentlighörens verkan i utlandet och att statsmaktens ställningstagande på den punkten är känsligare än pressens". Därmed gör tidningen alltså den antydning som den utan varje skäl förebrår Dagens Nyheter för att ha gjort.

6/5

BOSWELL BLIR DYGDIG I HOLLAND

JAMES BOSWELL har i hundra femtio år varit berömd som Samuel Johnsons avlyssnare och minnestecknare. Nu har Boswell börjat bli ryktbar mera på egen hand; år 1950 kom första delen av hans minutiösa och enastående uppriktiga dagbok (anmäld i Dagens Nyheter den 24 december nämnda år), och successivt skall den engelsk-amerikanska kommitté som disponerar över hans efterlämnade, sent upptäckta papper publicera ytterligare 30—40 volymer Boswelliana. I sin helhet kan detta verk väntas bli ett av de mänskligt och kulturhistoriskt märkligaste memoararbeten som någonsin utgivits.

Den andra delen har för några dagar sedan utkommit (*Boswell in Holland 1763—1764*, Mc Graw-Hill Book Company, pris 6 dollar). Boswell — 23—24 år gammal — vistades under tio månader i Holland, främst i Utrecht, för att förkovra sig i språk, juridik och allmän hyfsning. Tyvärr är dagboken från denna tid till större delen förkommen; vad som här bjuds är huvudsakligen brev och korta memoranda, upptagande Boswells planer för uppträdande och arbete och hans granskningar av hur planerna realiserats — dessa inre dialoger står emellertid dagboksformens nära och ger en klar bild av författarens dagliga liv och utveckling. Boken är inte så intensivt rolig som den föregående i serien, men lika fullt utomordentligt lärorik och underhållande.

Boswell vacklade livet igenom mellan Dygd och Lusta. Under tiden i London 1762—1763 hade Lustan vunnit en överlägsen seger: lättja, sällskapsliv, fäänglighet, skörlevnad fyllde de snabbt flyende dagarna. Men Dygden, en dygd på gränsen till pedanteri, lurade hela tiden på sitt byte; då Boswell var sjuk eller melankolisk fattade han heroiska beslut om bättring och genomförde dem under korta skeden, med självbelåtenhet, småaktighet och snålhet som konsekvenser. Före sin avresa från London till

James Boswell i unga år. Gravyr av E. Finden efter skiss av George Langton.

Utrecht kom han för första gången i beröring med moralisten Samuel Johnson, och under inflytande av denne beundrade mentor blev hans känsla för dygden mera passionerad och beständig. I den holländska miljön, där frestelserna var långt mindre aggressiva än i London, kom denna känsla till blomning. Vi vet att den inte varade för alltid och att vi, om vi lever, skall få följa Boswell på den väg som enligt ordspråket är stenlagd med goda föresatser.

*

Vad menade då Boswell med dygd? Här om får man besked bland annat i hans efter några månader i Holland utarbetade "Oryggliga plan som ofta bör genomläsas". Det är ett upplysningstidens gentlemanideal i mindre format som här tecknas — fjärran från den romantik som snart skulle sätta helt andra egenka-

per i högsåtet. I grunden var Boswell en utmärkt person, därpå tvislade han inte; det gällde att undvika överdrifter, förirringar, konstigheter. "Du har ett mycket gott hjärta och stor intelligens", så börjar planen. "Du är född till en respekterad ställning i livet. Du är skyldig att påta dig förpliktelserna som herre till Auchinleck. Under några år har du varit lat, utsvävande, konstig och olycklig. Tänk inte mer på de åren. Du är nu besluten att fostra dig själv till man." Religionen och kyrkan borde respekteras utan oro och utan överdriven iver. Planen anbefaller böner och kontemplation "utan mystisk entusiasm", "en korrekt, klar och behaglig föreställning om den gudomliga kristna religionen", "akta dig för dystra tankar som inte har någonting att göra med Jesus milda och förfinade (mild and elegant) religion". Sociala

och politiska problem finns knappast för denne yngling: hierarkin från lantarbetare över godsägare till kung är självfallen. Det viktiga var att rätt inta sin givna ställning i denna hierarki, att vara måttfull, värdig och behärskad. Boswell var särskilt rädd för pratighet och gemytlighet. "Ge aldrig fritt lopp åt den sarkastiska skotska humorn... Var inte skämtsam och frispråkig." Regelbundet arbete borde skydda mot både lastbarhet och melankoli. Med strikt observans av dessa regler var Boswell säker på att bli "en utmärkt karaktär".

I breven och framför allt i de dagliga memoranda skildras löjligt-rörande verkställandet av denna stridsplan. I det hela går det bra; Boswell läser flera timmar om dagen, umgås korrekt i den holländska societeten som han genom släktförbindelser kom in i, äter och dricker måttligt och reser blott någon enstaka gång till Amsterdam för "horeri". Hur han i detalj planerar för sig, utdelar klander och beröm åt sig själv är det kostligaste i boken. Svårast var att följa budet om värdighet, att vara reserverad, "retenu", som Boswell skriver. På var och varannan sida kommer uppmaningar som dessa: "Var reserverad på bjudningen hos Browns", "känn spontan allvarlig sorg, låt din religion vara värdig och manlig", "var retenu, utan ängslan, och laxera ordentligt". Och så kommer då och då en klapp på axeln: "I går skötte du dig utmärkt. Du var retenu vid middagen. Du visade din beundran för grevinnan i kyrkan, men inte överdrivet. Fortsätt." "I går var du så bra som du kunde önska. Du är verkligen en fin karl. Bravo. Gå på bara." Men självföreläelserna kommer oftare: Boswell pratar och skrattar för mycket, han är för fri gentemot underordnade, ja, han blamerar sig rent av genom fåfänga och snålhet.

Det är mycket allmänmänskligt i detta, som man ser. Men originella eller åtminstone extrema drag finns också: uppriktigheten, egocentriciteten, den totala inriktningen på den yttre anpassningen, den i det hela orubbede självtrivsel som gör uppriktigheten möjlig. Den melankoli som Boswell ofta klagat över är ett tilltalande drag i detta elände, men den är han inte förmögen att skildra.

Till detta kommer en mängd episoder, bilder och reflexioner som är roande och belysande. Man möter, som i så många andra aktstycken från denna tid, en numera nästan okänd ambition i fråga om konversation och brevskrivning. Endast en sysslolshet med gott samvete avsätter sådana små finesser.

*

I Utrecht träffade Boswell en ung, förnäm och för begåvning och bildning redan berömd dam, Belle de Zuylen (Zélide). Brevväxlin-

gen med denna flicka under den sista delen av Hollandsvistelsen och sedan åtskilliga år framåt fyller en betydande del av volymen och hör till de mest läsvärda partierna. Den är en uppvisning i subtil analys på två man hand, i koketteri och inte så litet i narraktighet. Boswell var en smula förälskad och trodde att Belle var det ännu mer; Belle hyste motsvarande känslor och föreställningar gentemot Boswell. Kurragömmaleken blev utan rimlig avslutning; båda parterna var för fåfänga eller stolta för att bekänna kort, och småningom gifte de sig på var sitt håll, trist om inte direkt olyckligt. I dessa brev framträder Boswells konventionalism, egoism, högfärd och pedanteri; "jag blev", skrev Belle vid ett tillfälle, "förskräckt och bedrövad över att hos en vän, som jag betraktat som en ung förståndig

Belle de Zuylen. Teckning av Maurice Quentin de La Tour.

man, finna en fånes puerila fåfänga i förening med en gammal Catos brutala hårdhet". Men man får också här, liksom i några andra sammanhang, ett intryck av att Boswell ibland var spontan, originell och blixtrande kvick i samtal; detta, jämte något barnsligt ängsligt och sökande, förklarar hans popularitet. Boswell var själv väl medveten om sin charm; han talar om hur han i sällskap växade mellan dyster tystnad och ovanlig livlighet. Det var när han inte var retenu, när han bröt mot sitt oftast upprepade budord, som han vann sina triumfer, i samtiden liksom inför eftervärlden.

HERBERT TINGSTEN